

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Статтю присвячено дослідженню проблеми формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі проходження ними педагогічної практики.

Ключові слова: педагогічна практика, лінгвістична компетентність, комунікативна компетентність.

Однією з важливих умов успішного навчання лінгвістичних дисциплін у сучасному педагогічному виші є практичне оволодіння ними з метою якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи до практичної роботи. Особливе місце у вирішенні цього завдання належить роботі з формування лінгвістичної (мовної та мовленнєвої) компетентності фахівців.

Саме тому надзвичайно актуальним для формування лінгвістичної компетентності майбутнього педагога початкової школи у процесі навчання та успішного проходження ним **педагогічної практики** є: 1) сприяння посиленню інтересу до вивчення мов; 2) обумовленість вибору методів навчання специфікою факультету (факультет початкового навчання), характером предметів (сучасна українська мова, сучасна російська мова, порівняльна граматики української та російської мов, риторика, методики навчання української та російської мов, технології викладання освітньої галузі "Мова і література"), призначенням, метою і завданнями навчального закладу; 3) залежність форми навчання, видів його контролю від змісту навчального матеріалу; 4) перевага таких методів особистісно орієнтованого навчання, які активізують розвиток мисленнєвої та мовленнєвої діяльності студентів, їх самостійну діяльність, роботу всієї академічної групи в цілому, гарантують свідоме, систематичне сприйняття і міцне засвоєння знань; 5) ефективне поєднання методів навчання у викладанні мовних дисциплін, забезпечення єдності формальних і матеріальних моментів, тобто відповідність змісту навчального матеріалу та форм його викладу; 6) постійна, планомірна робота над підвищенням мовної та мовленнєвої культури студентів, їх орфографічної та пунктуаційної грамотності; 7) упровадження інноваційних індивідуально орієнтованих інтегративних методик, які спрямовані на досягнення кінцевого результату – підвищення рівня знань як основної умови набуття лінгвістичної компетентності студентів в процесі активного навчання та педагогічної практики. **Звідси і актуальність дослідження.**

Оскільки мовний і мовленнєвий компоненти є головною ланкою у практичній діяльності вчителя початкових класів, виникає потреба в удосконаленні структури і методів його професійної підготовки як на рівні визначення структури і змісту мовних знань, так і на рівні проведення таких експериментальних досліджень, які згодом підтверджуються позитивними результатами, зокрема й досягненнями студентів в процесі оволодіння професією вчителя в умовах такого складного для них періоду, яким є педагогічна практика. Зазначимо, що проблема формування лінгвокомпетентності майбутнього фахівця у процесі педагогічної практики **не є достатньо розробленою** і потребує подальших науково-методичних досліджень.

Основна мета вивчення мови – комунікативна, досягнення її сприяє вільному, граматично правильному користуванню нею в усіх сферах життя, особливо, – професійній педагогічній діяльності, до якої, безперечно, відносяться і **періоди** педагогічної практики. Саме педагогічна практика перевіряє здатність майбутнього вчителя до професійної діяльності, його спроможність вільно орієнтуватися у різних педагогічних ситуаціях, презентує його як педагогічну **мовну особистість** та допомагає практично перевірити особистий рівень набутих теоретичних знань, практичних умінь і навичок.

Дисципліни **лінгвістичного циклу** створюють особливі умови для діяльності майбутнього педагога, тому що тільки активна комунікація учителя та учнів орієнтує останніх на збудження потреби у нових словах і нових знаннях, отже, – активізує пізнавальну діяльність, сприяє пошуку незвичних, оригінальних форм її розвитку. Майбутній учитель початкової школи, який прагне досконало оволодіти теоретичними знаннями, практично підкріпити їх певним практичним досвідом, досягає цього за умови глибокого пізнання сутності лінгвістичних дисциплін, природи **мовних явищ**.

Педагогічна практика сприяє підвищенню ефективності мовленнєвої культури студентів, логічно підводить їх до самостійного пошуку цікавого мовно-літературного матеріалу, навчає зіставляти його ознаки, робити відповідні лінгвістичні висновки. Сам процес створює позитивні умови для розширення світогляду студентів, розвиває їх інтелект, сприяє свідомому засвоєнню матеріалу, отриманню міцних знань. Специфіка педагогічної практики та умови професійного спілкування у педагогічному колективі поглиблюють мовне чуття студентів, допомагають їм набути відповідного лінгвістичного досвіду, досягти позитивних результатів у навчальній діяльності, що дозволяє, у свою чергу, реалізувати основну мету – формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Отже, в умовах сучасних пріоритетних напрямків мовної освіти лінгвістична компетентність майбутнього вчителя початкової школи є соціальною вимогою, базується на психолого-педагогічній теорії і практиці, спрямована на реалізацію міжособистісних відносин у професійній діяльності і створення умов для вдосконалення мовної та мовленнєвої культури студентів. Тому і проблема формування лінгвістичної компетентності у фаховій підготовці майбутнього педагога початкової школи розглядається нами у контексті усвідомлення **мовної стратегії** як одного з пріоритетів сучасної освіти держави.

Студент, майбутній учитель початкової школи, має розглядати мову як суспільне явище, що характеризується невід'ємним зв'язком мови та мислення, мови та мовлення, мови та культури особистості взагалі та педагогічної мовної особистості зокрема. Мова є засобом комунікації, засобом пізнання, формою поведінки, природним самовиявленням особистості, основою мовленнєвої культури, ознакою загальної культури людини. Мова є оболонкою думки, а грамотність – одним із елементів культури, тому й проблема лінгвістичної компетентності постає однією з найважливіших для сучасного вчителя як представника тієї професії, яка навчає та виховує **особистість**.

Уміння користуватися словом В.О. Сухомлинський уважав основною умовою формування мовної та мовленнєвої компетентності, а тому і культури майбутнього педагога, що складається з культури мислення, культури мовлення, комунікативної культури. Учитель, який не володіє мовою, мовленням, нехтує елементарними правилами мовленнєвого спілкування, навряд чи буде мати вплив на формування свідомості особистості учня, оскільки не почуватиметься впевнено. Лінгвістична ж впевненість є передумовою впевненості комунікативної, адже будь-яке спілкування є реалізованою **моделлю** людських контактів, і учні досить часто ототожнюють ступінь професійної компетентності вчителя з мовною формою викладу ним думок.

Учитель-професіонал не має права на помилки, бо його слово має бути взірцем для громадян України, а тому питання лінгвістичної професіограми педагога зараз набуває державної ваги. Особистість викладача, навчальні засоби, якими він вільно користується, є ознакою позитивної якості його викладання. Задля того щоб студент не відчував вербального дефіциту, невпевненості у спілкуванні з людьми, нездатності вести діалог, він має постійно навчатися володіти і користуватися словом вільно, граматично правильно, що і є одним із основних показників його справжньої **інтелектуальної культури**.

Таким чином, уся система підготовки студентів до свідомого проходження ними педагогічної практики є спрямованою на розвиток культури мови та мовлення як індикатора творчої культури особистості, адже можливості розвитку мови є невичерпними, а думка поєднана з нею навічно.

Фахівець має навчати дітей мислення, але процес мислення безпосередньо пов'язаний із процесом мовлення, тому винятково важливо розвивати мову та мовлення студента вищої педагогічної школи постійно, з метою абсолютно вільного володіння ним своїм зовнішнім (усним) та внутрішнім (писемним) мовленням. Практичні вміння та навички використання теоретичних наукових знань є основою рівня розвитку педагогічної мовної особистості, а перевірити рівні її розвитку має саме **педагогічна практика**.

Отже, у процесі проходження педагогічної практики з метою ефективного формування лінгвокомпетентності студентів, майбутньому фахівцеві початкової школи, **необхідно**:

– **працювати** над розвитком професійного лінгвістичного мислення, враховуючи соціальні функції мови у процесі формування мовної та мовленнєвої компетентності;

– **використовувати** у процесі навчання та виховання учнів особистісно діяльнісний підхід, міжпредметну координацію, контекстні умови, когнітивний підхід, адже означені складники є основою лінгвопедагогічного підходу у навчанні молодших школярів;

– **створювати** такі педагогічні умови, які сприяють вихованню у молодших школярів мовної інтуїції, мовного чуття, що сприяє підвищенню рівня культури їх мовлення; саме з початкової школи цей процес набуває свідомого навчального та виховного напрямку, тому винятково важливо, щоб він коригувався компетентними мовними педагогічними особистостями;

– **усвідомлювати**, що від ступеня сформованості лінгвістичної компетентності залежить мовленнєва активність, рівень вербальної адаптивності, лінгвістична відповідальність, комунікативна орієнтація та реалізація позитивного внутрішнього та зовнішнього образу майбутнього вчителя, отже, цілісний розвиток його як мовної особистості;

– **розуміти**, що якість особистісного та професійного іміджу майбутнього педагога початкової школи неодмінно свідчить про ефективність навчального процесу у ВНЗ, що пов'язано, перш за все, з рівнем опанування ним комплексу мовних дисциплін.

Використані джерела

1. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Т. Вольфовська // Шлях освіти. – 2001. – № 3. – С. 13–16.
2. Лазарев М.О. Творча і духовна самореалізація особистості в навчальному закладі нового типу (теоретичні основи комплексного науково-педагогічного експерименту) / М.О. Лазарев // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми: СДПУ ім. А.С.Макаренка, 2000. – С. 53–68.
3. Лолер Дж. Коэффициент интеллекта, наследственность и расизм / Дж. Лолер. – М. : Прогресс, 1982. – 253 с.
4. Потебня А.А. Слово и миф / А.А. Потебня. – М. : Правда, 1989. – 622 с.

Мамчых О., Kalinina I.

TEACHING PRACTICE AS A CONDITION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' LINGUISTIC COMPETENCE FORMATION

The article deals with the problem of future primary school teachers' linguistic competence formation while undergoing teaching practice.

Key words: *teaching practice, linguistic competence, communicative competence.*

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014